

Stiftelsen Maria Elementarskola
Fredmansgatan 1-3
118 47 Stockholm

Maria Elementarskola
Fredmansgatan 1-3
118 47 Stockholm

Kvalitetsgranskning i Stiftelsen Maria Elementarskola och Maria Elementarskola

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning vid Stiftelsen Maria Elementarskola och huvudmannens grundskola, Maria Elementarskola i Stockholm. Granskningen har gällt skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Granskningen har visat på styrkor i verksamheten men också brister och angelägna förbättringsområden. Nedan anges Skolinspektionens krav på åtgärder och rekommendationer för en höjning av verksamhetens kvalitet.

Krav på åtgärder

- Rektor måste se till att elever får det särskilda stöd de har rätt till och att det vid behov ges i samtliga ämnen som eleven får undervisning i. (9 kap 2 § 1985 års skollag)
- Rektor måste se till att åtgärdsprogram som uppfyller författningarnas krav utarbetas om det framkommer att en elev är i behov av särskilt stöd. (1 a kap. 5 a § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet).
- Skolan måste se till att det vid utvecklingssamtal upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i alla ämnen som respektive elev får undervisning i. (1 a kap. 8 § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet jämfört med 7 kap. 2 § grundskoleförordningen).

Rekommendationer

- I arbetet med kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi bör det på ett tydligare sätt beaktas faktorer på såväl organisations-, grupp- och individnivå.
- Skolan bör ge ökad tillgång till kompetensutveckling för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

- Skolan bör utveckla anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör se till att elever ges möjlighet att, som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen, använda de alternativa verktyg de behöver.
- Skolan bör utveckla arbetet med särskilt stöd så att sådant stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram.
- Skolan bör på skolövergripande nivå utveckla arbetet med att följa upp och analysera måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Samverkan bör utvecklas ytterligare när det gäller skolans arbete med anpassning av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Huvudmannen ska senast den 16 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits inom ovanstående områden. Mer information om detta ges nedan under rubriken Uppföljning.

Skolinspektionens granskning av skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i Stiftelsen Maria Elementarskola och Maria Elementarskola

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under perioden maj-december 2010 en kvalitetsgranskning av skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Granskningen av Stiftelsen Maria Elementarskola och Maria Elementarskola ingår i detta projekt.

De metoder och underlag som ligger till grund för detta beslut är dokumentanalyser, intervjuer samt verksamhetsbesök. Den 23 september 2010 intervjuades ordförande i Stiftelsen Maria Elementarskola samt skolans skolsköterska. Den 20-22 september 2010 besöktes Maria Elementarskola. Intervjuer genomfördes med rektorn, en speciallärare, lärare, elever och vårdnadshavare. Lektionsbesök gjordes i olika årskurser och ämnen.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever med dyslexi (även benämnt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi) får en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en form av dold funktionsnedsättning som är relativt vanligt förekommande. Enligt forskning kan det vara associerat med fonologiska svårigheter vilket bl.a. kan innebära problem med att hantera språkljud och att sammankoppla språkljud med bokstavstecken. Detta kan medföra problem med ordigenkänning.¹ De sekundära konsekvenserna av detta kan bli många eftersom det skriva ordet är en viktig nyckel för kunskapsinhämtningen i så gott som alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi lär sig eleverna sannolikt att läsa på samma sätt som andra elever, men det krävs mer tid och en väl fungerande anpassning

¹ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

av undervisningen. Forskning pekar på att det är viktigt att dessa elever inte bara ges rika möjligheter att läsa, skriva och samtala, de kan också behöva ha tillgång till olika slag av alternativa verktyg.² Det är även betydelsefullt att de undervisas av lärare som har kompetens att möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns forskning som belyser faktorer som är betydelsefulla vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men det är oklart vilket genomslag denna kunskap har fått i skolornas arbete.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>). Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i en sammanfattande kvalitetsgranskningsrapport våren 2011.

Beskrivning av skolan

Maria Elementarskola är en fristående grundskola med 279 elever i förskoleklass och årskurs 1-9. Skolan drivs av en stiftelse och leds av en rektor.

Skolans rektor anger att andelen elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är ungefär tolv procent.

Bedömningsområden

Kvalitetsgranskningen inriktas mot sex bedömningsområden som grundas på författningar³ och forskning.⁴ Det är områden som bedöms vara av betydelse för att elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ska få en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål.

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Här bedöms arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling, kartlägga läs- och skrivsvårigheter samt utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens. Här bedöms om den undervisande personalen har pedagogisk högskoleutbildning och om de har tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

3. Anpassning av undervisningen. Här bedöms om undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar och behov. I det ingår även tillgång till alternativa verktyg.

4. Särskilt stöd. Här bedöms arbetet med att ge särskilt stöd.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten. Här bedöms hur kunskapsresultat följs upp och om uppföljning och analys ligger till för grund för beslut om åtgär-

² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll m.m.

³ 1985 års skollag, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) samt grundskoleförordningen.

⁴ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi - en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red.) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

der som syftar till att utveckla verksamheten och nå en högre måluppfyllelse för eleverna.

6. Samverkan. Här bedöms om det bedrivs en samverkan som syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.

Motivering till beslutet

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och, med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds.⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- skolan uppmärksammar elevers läs- och skrivutveckling och kartlägger läs- och skrivsvårigheter
- utredning görs om det finns anledning att anta att det föreligger läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att såväl organisations-, grupp- som individnivå då beaktas
- extern expertis anlitas om det behövs kompletterande kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det i Maria Elementarskola bedrivs ett arbete med att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I detta arbete finns det tillgång till extern expertis.

Skolinspektionen bedömer att det vid kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi på ett tydligare sätt behöver beaktas såväl elevens styrkor och svårigheter som undervisningens innehåll, metoder och lärandemiljö samt skolans organisation och samlade lärarkompetens, dvs. faktorer på såväl individ-, grupp- som organisationsnivå.

Skolinspektionens iakttagelser

I Maria Elementarskola görs det årligen kartläggningar av elevers läs- och skrivutveckling främst i årskurs 1-3. Vid kartläggningar, som utförs av en den speciallärare som arbetar med dessa årskurser, används Fonolek⁶, H4⁷, DLS⁸ och LUS⁹. Dessa

⁵ 1 kap. 2 § och 12 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen.

⁶ Fonolek, screening av fonologisk medvetenhet ur tre aspekter. För förskoleklass och årskurs 1. Normerat gruppro. (Östersunds kommun)

⁷ H4, högläsningssprov för årskurs 1-6. Normerat individualprov. (Richard Lindahl, Kungsbacka, egen utgivning)

material används vid behov även i årskurs 4-9. Därutöver följer klassläraren elevernas läs- och skrivutveckling inom ramen för klassens arbete. Om det i arbetet med att följa elevernas läs- och skrivutveckling, eller vid skolans arbete med kartläggningar, uppmärksammas att en elev kan vara i läs- och skrivsvårigheter, är det i första hand klassläraren som ansvarar för att insatser görs, i vissa fall med stöd av specialläraren. När nya elever, oavsett årskurs, börjar på skolan görs alltid en kartläggning av specialläraren för att uppmärksamma om särskilda åtgärder behöver vidtas med koppling till elevens fortsatta läs- och skrivutveckling.

Såväl rektorn som lärare och specialläraren för de tidigare årskurserna anger att tidiga insatser för att uppmärksamma och sätta in åtgärder vid misstanke om läs- och skrivsvårigheter prioriteras på skolan. Specialläraren anger att arbetet bland annat sker genom att ge de elever som behöver det extra lästräning i liten grupp. Skolans arbete med anpassning av undervisningen och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

Om de tidiga insatserna inte ger förväntat resultat rapporterar klassläraren i samråd med specialläraren för de tidiga årskurserna vidare till elevhälsoteamet. I elevhälsoteamet ingår rektorn, de två speciallärarna, läraren i svenska som andraspråk, skolsköterskan och i vissa fall ansvarig för fritidshemmet. Teamet träffas varannan vecka samt vid behov. Även en skolläkare finns kopplad till skolan. Elevhälsoteamet bedömer om en fördjupad kartläggning av läs- och skrivsvårigheter behöver göras. Det material som används vid den fördjupade kartläggningen är DLS och H4. Kartläggningen beaktar främst förhållanden på individnivå. Specialläraren gör denna fördjupade kartläggning och om den indikerar läs- och skrivsvårigheter/dyslexi görs en utredning av en extern logoped. Specialläraren presenterar alltid resultatet av den fördjupade kartläggningen för elev, föräldrar och klasslärare.

Specialläraren och skolsköterskan uppger att skolan vanligtvis väntar med att göra utredningar av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi till tidigast vårterminen i årskurs 3. Det är skolsköterskan som efter vårdnadshavarnas medgivande skriver remiss till logopeden för en utredning. Vid behov anlitas även en psykolog. Enligt uppgifter från skolan är det inte någon väntetid för att få en extern utredning gjord. Vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi beaktas företrädesvis förhållanden på individnivå och i begränsad omfattning grupp- och organisationsnivå. Den samlade utredningen och förslag på åtgärder utgör underlag för den fortsatta planeringen av skolans insatser. De åtgärder som föreslås inriktas främst på individnivå. Resultaten av utredningen presenteras för eleven, föräldrar, specialläraren och rektorn.

Enligt rektorn förekommer det att logopeden efter en tid har förnyad kontakt med skolan för att följa upp hur vidtagna insatser fungerar samt ge viss handledning i dessa frågor till lärare. De åtgärder skolan vidtar inriktas främst på individnivå. Trots detta anger rektorn att det inte alltid fungerar med information till alla berörda lärare om

⁸ DLS, Diagnostiska läs- och skrivprov. Ljudsäkerhet, rättstavning, ordförståelse, läsförståelse och läshastighet. Från årskurs 1 grundskola - årskurs 1 gymnasium. Normerat grupprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

⁹ LUS, Läsutvecklingsschema, ett kvalitativt individuellt schema över läsutveckling från förskola till vuxen. (BIBO)

utredningsresultat och förslag till åtgärder. Detta gäller särskilt lärare i de senare årskurserna.

Enligt uppgift från skolans rektor är andelen elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ungefär tolv procent.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens

Huvudmän för fristående skolor är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Varje huvudman för en fristående skola ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektorerna har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.¹⁰ Forskning visar att information och kunskap om funktionsnedsättningar är en viktig del i personalens kompetens och att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi undervisas av lärare som har kompetens inom detta område.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- undervisning ges av personal som har pedagogisk högskoleutbildning
- kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ges till lärare

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna bör ges ökad tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionen bedömer att merparten av den undervisande personalen i Maria Elementarskola har pedagogisk högskoleutbildning. Den ena av skolans speciallärare har speciallärarutbildning och kompletterande utbildning inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionens iakttagelser

I Maria Elementarskolan finns det 25 lärare, drygt 75 procent av dem har pedagogisk högskoleutbildning. Det finns en speciallärare på heltid som ansvarar för årskurs 1-6 samt en speciallärare på halvtid som ansvarar för årskurs 7-9.

Det finns två speciallärare i skolan. Den speciallärare som arbetar med årskurs 1-6 har utöver speciallärarutbildning även kompletterande utbildning inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns även lärare som undervisar i de tidigare årskurserna som har viss utbildning om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Däremot har övriga lärare inte tagit del av några fortbildningsinsatser gällande läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i någon större omfattning. Ett flertal lärare anger i intervjuer att de skulle behöva mer fortbildning för att kunna anpassa sin undervisning ytterligare. Lärarna berättar vidare att de i vissa fall får handledning av speciallärare eller läraren i svenska som andraspråk i specifika elevärenden. Enligt rektorn och lärare är det upp till varje lärare att be

¹⁰ 2 kap. 3 och 7 §§ 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar.

om handledning på detta sätt, något som sker i varierande omfattning. Det anges vidare att en av speciallärarna har sammanställt ett informationsmaterial om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och om hur anpassning i undervisning kan ske.

3. Anpassning av undervisningen

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att de själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.¹¹

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *anpassning av undervisningen görs i alla ämnen*
- *undervisningen utformas så att eleverna ges goda möjligheter att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala om dem*
- *eleverna ges möjligheter att redovisa uppgifter och kunskap på alternativa sätt*
- *lärarna samtalar med respektive elev om elevens läs- och skrivutveckling och kunskapsutveckling*
- *eleverna har tillgång till alternativa verktyg¹²*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens samlade bedömning är att anpassningen av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behöver utvecklas i Maria Elementarskola. Det finns goda exempel på att anpassningar görs av undervisningen men det förekommer också att eleverna, inte minst i de senare årskurserna, har begränsade möjligheter att läsa, skriva och samtala om olika typer av texter och att redovisa uppgifter och kunskaper på ett sätt som fungerar väl för dem. Tillgången till alternativa verktyg, som bör ingå som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen och årskurser, är mycket begränsad. Eleverna bör ges tillgång till sådana verktyg och skolan bör se till att lärarna har kunskap om hur verktygen kan användas i undervisningen. Skolinspektionen vill vidare framhålla att utgångspunkten är att anpassning av undervisning i första hand bör ske inom ramen den ordinarie klassens ram, något som inte genomsyrar inriktningen av verksamheten i Maria Elementarskola. Undervisningen som helhet bedöms med hänsyn till detta inte fullt ut vara organiserad och genomförd med elevernas behov och förutsättningar i fokus och på ett sätt som gör att den fungerar väl för alla elever.

¹¹ 4 kap. 4 § 1985 års skollag, 9 kap 7 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.8 Rektors ansvar.

¹² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram med stavningskontroll m.m.

Skolinspektionens iakttagelser

Vid Skolinspektionens besök i Maria Elementarskolan framkommer att innehållet i undervisningen i de flesta ämnen är styrd av den lärobok som används. Texter och uppgifter är oftast samma för alla elever. I intervjuer och vid observationer framkommer att flera lärare framhåller kommunikationen i klassrummet som en viktig aktivitet för att skapa förståelse för alla elever. Detta sker exempelvis genom högläsning, berättande i olika former eller genom diskussion omkring betydelsen av olika begrepp.

Vid Skolinspektionens besök i olika klasser sker bearbetningen av kunskap oftast lika för alla. Det kan ske genom att eleverna arbetar självständigt med de frågor på texten eller med en specifik skrivuppgift som läraren bestämt. Skolinspektionen ser ingen särskild anpassning till elevernas olika förutsättningar och behov. Kommunikation i klassrummet sker i varierad grad i olika klasser och ämnen. Den bild som tydligast framträder vid Skolinspektionens besök är att kommunikation främst sker genom att läraren ställer frågor och eleverna svarar alternativt att läraren samtalar med en enskild elev. Interaktion, där kunskap bearbetas i form av diskussion mellan elever, förekommer sällan. Det är inte heller så ofta förekommande att lärare inleder fördjupade och förklarande samtal med en elev.

Enligt rektorn är anpassning av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi på Maria Elementarskola varierande beroende på elevernas åldersgrupp och på vilken lärare det är som undervisar. Generellt anser rektorn att anpassningen fungerar bättre i de tidigare årskurserna där eleverna har en klasslärare medan anpassningen i de senare årskurserna kan vara mer begränsad. Detta stämmer väl med de klassrumsobservationer Skolinspektionen har genomfört på skolan. Som exempel kan nämnas att lärarna i de tidigare årskurserna ofta använder bilder och genomgång av begrepp som stöd för att bygga upp förståelsen för samtliga elever. Detta förekommer inte så ofta för eleverna i de senare årskurserna. Under Skolinspektionens besök observeras inte anpassning i form av alternativa texter eller att elever får tillgång till exempelvis anteckningar från lektioner.

Anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi sker i många fall utanför den klass eller grupp som eleven tillhör. Den består ofta i att specialläraren förbereder eleverna inför läsning av mer omfattande texter som ska användas i undervisningen. Denna anpassning förekommer i samtliga åldersgrupper och ämnen där sådana texter ingår.

Vid klassrumsobservationer noterar Skolinspektionen i motsats till denna bild även goda exempel på anpassning i den ordinarie undervisningen. Vid ett undervisningstillfälle som Skolinspektionen observerar fick elever genomföra olika slag av experiment först för att skapa en förståelse till en text. Därefter fick eleverna läsa texten högt och svara på tillhörande frågor. Detta genomfördes i grupp och i par. Elevernas reflektioner och frågor som uppkom under denna lektion skulle sedan ligga till grund för kommande undervisningstillfälle

Som exempel på hur arbetet med anpassning av undervisningen kan utformas kan nämnas att en klasslärare i de tidigare årskurserna anger att hänsyn tas till de råd som getts utifrån utredningen av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men att det i vissa delar kan vara svårt att hinna anpassa undervisningen tillräckligt inom klassens ram. Anpassning kan exempelvis ske genom att läraren har muntlig genomgång av uppgifter och texter för att eleverna ska få en förförståelse för det som de ska arbeta med. Läraren följer sedan upp med eleverna om de har förstått texter som de har läst. Elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan få kortare texter och att läraren anger att det läggs vikt vid att de ska få olika typer av texter. Läraren använder ibland den Smartboard vid genomgångar.

Specialläraren får ta del av klasslärarnas planering av undervisningen och anger att detta används då specialläraren planerar elevers särskilda stöd. Det särskilda stödet ges utanför den ordinarie klassens ram, men specialläraren anger att det eftersträvas att det har koppling till det som görs i klassrummet. Särskilt stöd behandlas i avsnitt 4.

Vid intervjuer med elever i de senare årskurserna framkommer att de inte får den anpassning de behöver i alla undervisningssituationer på grund av att alla lärare inte känner till vilka elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Elever anger att de återkommande kan behöva påminna en del lärare om att de är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och det, trots detta, inte alltid görs anpassningar. Rektorn bekräftar denna bild och anger att spridningen av kunskaper bland lärare om vilka insatser och anpassningar som krävs för eleverna inte är optimal. Den är något bättre för elever i de tidigare årskurserna.

Vid intervjuer med elever och lärare framkommer att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi som regel inte ges möjlighet till alternativa redovisningsformer, däremot kan det förekomma att en klass får i uppdrag att redovisa uppgifter till exempel muntligt. Skriftliga prov är vanligt förekommande och elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan då få längre tid. Det anges i intervjuer med lärare att de känner till möjligheten att vid betygssättning bortse från enstaka mål i de fall det bedöms finnas särskilda skäl. Enligt lärarna är det inte vanligt att regeln tillämpas vid betygssättning av elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

I intervjuer med föräldrar och elever framkommer att läxor är vanligt förekommande på Maria Elementarskola. Elever och föräldrar anger att deras arbetsinsats utanför skoltid är betydande. De berättar att det finns en stark tradition på skolan med mycket läxor för alla elever, men att läs- och skrivsvårigheterna/dyslexi gör läxläsningen än mer tidskrävande för denna grupp. Föräldrarna anger vidare att den höga studietakten gör att eleverna behöver få mycket hjälp hemma.

Elevernas tillgång till alternativa verktyg är mycket begränsad. Denna bild bekräftas av rektorn och lärarna. Det anges ha funnits ett motstånd att använda tekniska hjälpmedel i undervisningen och det har varit extra svårt att introducera alternativa verktyg för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Skolan har nyligen försökt åtgärda detta genom att skaffa internetuppkoppling och en dator i varje klassrum samt genom att köpa in två stycken Smartboards. Det finns enligt lärarna tillgång till inläst material på cd-

skivor och vissa datorprogram som är avsedda att användas av eleverna i hemmet. Eleverna och föräldrarna förmedlar att alternativa verktyg används i hemmet, främst nämnda cd-skivor. Under Skolinspektionens besök observerades ingen användning av alternativa verktyg för någon elev i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

4. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Sådant stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.¹³

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- särskilt stöd ges i alla ämnen
 - särskilt stöd i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör
 - särskilt stöd kan omfatta insatser på såväl organisations-, grupp- som individnivå
 - åtgärdsprogram utarbetas, följs upp, utvärderas samt revideras om vidtagna insatser visar sig vara verkningslösa
-

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn måste se till att särskilt stöd vid behov ges i alla ämnen en elev får undervisning i. Skolan måste även se till att åtgärdsprogram utarbetas i enlighet med författningarnas krav om utredning visar att en elev behöver särskilt stöd. Vid utarbetandet av åtgärdsprogram ska eleven och elevens vårdnadshavare ges möjlighet att delta. I åtgärdsprogrammen bör det framgå vilka insatser skolan ska vidta, lång- och kortsiktiga mål samt hur och när insatserna ska följas upp och utvärderas.

Skolinspektionen vill även framhålla att arbetet med särskilt stöd bör utformas så att särskilt stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram.

Skolinspektionens iakttagelser

Beslut om särskilt stöd fattas av rektorn i samråd med elevhälsoteamet. Enligt intervjuer med lärare och elever ges särskilt stöd i svenska, matematik och engelska i årskurs 1-9. Det framkommer också att tillgången till särskilt stöd i de senare årskurserna är begränsad. Speciallärarna samverkar med lärarna och elevvårdsteamet för att fördela stödet där behovet är störst. I de tidigare årskurserna består det särskilda stödet ex-

¹³ 4 kap. 1 § 1985 års skollag, 9 kap 2 § 1985 års skollag, 1 a kap. 5 a § förordningen om fristående skolor och enskild verksamhet inom skolområdet.

empelvis av lästräning och samtal kring texter, i de senare årskurserna får eleverna hjälp med att gå igenom texter de har i läxa och förståelse av svåra ord och begrepp. I matematik kan eleverna också få hjälp att förstå lästal genom läshjälp och samtal. Vid Skolinspektionens intervjuer ges en entydig bild av att den övervägande delen av det särskilda stödet sker utanför klassen. De observationer som Skolinspektionen gör vid klassrumsbesök bekräftar denna bild.

Vid intervjuer med föräldrar och elever framkommer att elever i de senare årskurserna i vissa fall avstår från det särskilda stödet eftersom det sker utanför den ordinarie klassens ram, vilket innebär att eleven går miste om viktiga delar av den ordinarie undervisningen. Skolan anordnar därför ibland extra undervisning på lunchraster där eleverna kan få extra hjälp i grupp. Denna undervisning erbjuds som komplement till det särskilda stöd som är reglerat i åtgärdsprogram och sker genom att de elever som behöver hjälp går dit på eget initiativ.

Skolinspektionen har granskat åtgärdsprogram för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Dokumentstudierna visar att de åtgärdsprogram som upprättas i skolan varierar i kvalitet. De insatser som ska vidtas är ofta vagt beskrivna och i vissa av de åtgärdsprogram som Skolinspektionen har fått ta del av framgår exempelvis att åtgärder ska vidtas av eleven själv och vårdnadshavarna, inte av skolan. Det framgår inte alltid lång- och kortsiktiga mål samt hur och när insatserna ska följas upp och utvärderas.

Den bild som framkommer vid dokumentgranskningen bekräftas av rektorn. Vidare anger rektorn att det förekommer att särskilt stöd ges utan att ett åtgärdsprogram har utarbetats. Vid intervjuer med speciallärare och rektorn framkommer att åtgärdsprogram inte alltid utarbetas i samverkan med elever och vårdnadshavare. Däremot har specialläraren för de tidigare årskurserna tät kontakt med elevernas föräldrar via e-post och telefon om de insatser som görs för eleverna. Specialläraren dokumenterar denna kommunikation för egen del. Föräldrar till elever i de tidigare årskurserna uppger att eleverna i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi får det särskilda stöd de behöver och tycker att det ger goda effekter.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten

Huvudmannen för en fristående skola har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och de bestämmelser som kan finnas i annan lag eller förordning. Rektorn har ett övergripande ansvar för att verksamheten inriktas mot nationella mål och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ska minst en gång varje termin ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne

som eleven får undervisning i och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.¹⁴

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *lärarna bedriver ett kontinuerligt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål*
- *det på skolövergripande nivå görs uppföljning och analys med avseende på måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*
- *åtgärder vidtas för att utveckla verksamheten i syfte att nå en högre måluppfyllelse för dessa elever*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elevernas kunskapsutveckling följs upp på lärarnivå i Maria Elementarskola. Skolan måste dock se till att det i samband med utvecklingssamtal upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i varje ämne som respektive elev får undervisning i. Individuella utvecklingsplaner och skriftliga omdömen måste utformas i enlighet med författningarnas krav.

På skolövergripande nivå bör arbetet med att följa upp och analysera måluppfyllelsen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi utvecklas.

Skolinspektionens iakttagelser

I Maria Elementarskola följer lärarna upp elevernas kunskapsresultat främst genom prov och lektionsobservationer. Utvecklingssamtal genomförs varje termin och i samband med det anger lärarna att de upprättar individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen.

De individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen som Skolinspektionen har fått ta del av motsvarar inte författningarnas krav. Kopplingen till de nationella målen är otydlig och de innehåller omdömen om elevers egenskaper och uppförande. Alla elever har inte heller individuella utvecklingsplaner och skriftliga omdömen. Rektorn anger att skolan ska övergå till ett digitalt dokumentationssystem som ska underlätta dokumentationen av elevernas kunskapsresultat och skrivandet av skriftliga omdömen.

Enligt rektorn görs det inte uppföljning och analys vad gäller måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi på skolövergripande nivå. Däremot utvärderar och dokumenterar specialläraren elevernas kunskapsutveckling på individnivå.

6. Samverkan

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande samt samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kon-

¹⁴ 1 kap. 4 och 12 §§ 1985 års skollag, 2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar, 7 kap. 2 § grundskoleförordningen, 1a kap. 4 § förordningen om fristående skolor och viss verksamhet inom skolområdet, 1 a kap. 8 § förordningen om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet

takter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att kontakt upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan.¹⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *det finns en samverkan mellan personal, mellan personal och elever och deras föräldrar samt med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Denna samverkan syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det i Maria Elementarskola finns en samverkan mellan personal och mellan personal, elever och vårdnadshavare. Samverkan bör dock utvecklas ytterligare när det gäller skolans arbete med att anpassa undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Det finns samverkan med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionens iakttagelser

Respektive klasslärare träffar elevhälsoteamet två gånger per termin för genomgång av alla elever i klassen. Klassläraren informerar om vilka i klassen som kan vara i behov av särskilt stöd. All undervisande personal och rektorn träffas en gång per termin i så kallade mitterminskonferenser för att gå igenom alla elevers kunskapsutveckling och uppmärksamma eventuella svårigheter i skolarbetet.

Förutom mitterminskonferenserna har skolan inga regelbundna gemensamma möten eller pedagogiska konferenser. Däremot anger lärarna att de har en mycket tät samverkan sinsemellan av en mer informell karaktär. Lärarna anger att denna typ av personlig kontakt med korta beslutsvägar är till gagn för eleverna i och med att anpassning av undervisningen eller andra åtgärder kan sättas in snabbt. Intervjuer med rektor, föräldrar och elever indikerar dock att detta sätt att samverka gör att det kan variera vilken information lärarna får om elevernas behov av anpassningar av undervisningen. Anpassning av undervisningen behandlas i avsnitt 3.

Den samverkan som sker med externa experter är främst logoped och psykolog som anlitas för att göra utredningar. Samarbetet mellan skola, föräldrar och de som gör externa utredningar är gott, denna bild ges samstämmigt från föräldrar, lärare, speciallärare och skolsköterska.

Föräldrar till elever i de tidigare årskurserna anger att de är mycket nöjda med den information de får och den samverkan som sker mellan dem, personal i skolan och externa aktörer. Föräldrar till elever i de senare årskurserna ger en delvis annan bild. De anger att de får för lite information från skolan om hur studierna går. De önskar ökad samverkan kring elevens skolsituation, stödbehov och eventuella alternativa

¹⁵ Lpo 94, 2.2 Kunskaper, 2.4 Skola och hem, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektors ansvar.

hjälpmedel, men uppger att de har blivit positivt bemötta i de kontakter som har förekommit.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 16 maj 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits utifrån myndighetens krav och rekommendationer. Om åtgärder har planerats men ännu inte vidtagits anges en tidplan för planerade åtgärder och vem som är ansvarig för genomförandet.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen

Att: Dnr 40-2010:119

Kristina Dhenstrand

Box 23069

104 35 Stockholm

eller via e-post: kristina.dhenstrand @skolinspektionen.se

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråden Marita Bergman och Anna Löfström deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Bertil Karlhager

Enhetschef

Kristina Dhenstrand

Utreddare